

Сезона 2016/2017

Петак, 7. октобар 2016. године
Задужбина Илије М. Коларца у 20 часова

За мегаломане

Диригент: **Владимир Куленовић**
Солисти: **Бојан Пешић**, обоа, **Михаило Саморан**, кларинет, **Никола Ђирић**, хорна и **Сава Ђурић**, фагот

Програм:

В. Куленовић: *Бореас, Бог северног ветра*, поруџбина Београдске филхармоније
Трајање: око 10 минута

В. А. Моцарт: *Концертантна симфонија* за обоу, кларинет, хорну и фагот
Allegro
Adagio
Andante con variazioni

Трајање: око 30 минута

Р. Штраус: *Тако је говорио Заратустра*

Трајање: око 35 минута

Концертмајстор: **Тијана Милошевић**

Композиција Бореас, Бог северног ветра је настала након поруџбине Београдске филхармоније прошле године. Иако поднаслов Симфонија број 8 (слично као и у случају моје Седме симфоније, 4 годишња доба Винсента ван Гога, премијерно изведено пре неколико година у Лос Анђелесу) на неки начин сугерише формалне обресе класичне симфоније или боље рећи класичног сонатног става – у суштини, и у једном и другом случају – композиција има врло мало „заједног“ са било чиме „класичним“, осим базичних елемената контраста и развојног дела сонатног става. Тако је било и са мојом Првом и Другом симфонијом (Икар и Слово о светлости), а изгледа да ме тај спој и игра између програмског и апстрактног још увек опседа и привлачи, па музици дајем да каже оно што речи у називу композиције не могу да искажу, а речима да назову оно што само музика може да каже. А шта сам то хтео да кажем – не знам ни ја сам. Тако и у овом случају, остављам музичарима и слушаоцима да пронађу оно што не знам.

Овим речима композитор **Вук Куленовић** (1946) представио је своје дело **Бореас, Бог северног ветра**, којим се отвара циклус **За мегаломане** у сезони 2016/2017, а које је за ту прилику поручила Београдска филхармонија. Куленовић је аутор преко стотину композиција за различите саставе, а писао је и музику за филм, као и остварења у пољу сценске музике. Од 1992. године живи у Бостону и ради на Беркли колеџу за музику, где предаје контрапункт, оркестрацију и композицију.

Концертантна симфонија за обоу, кларинет, хорну и фагот, написана 1778. године, сматра се једном од великих загонетки историје музике. Наиме, међу музичким стручњацима постоји сумња да **Волфганг Амадеус Моцарт** (1756–1791) није аутор овог дела. Иако у његовим писмима и дневницима постоје назнаке да је написао концертантну симфонију за ова четири солистичка инструмента, оригиналне партитуре су изгубљене. У прилог аргумену да је Моцарт написао ову композицију говори најпре његова изразита наклоност према виртуозном третману дувачких инструмената у ауторовим операма и концертима. Међутим, неки познаваоци Моцартовог опуса сматрају да је мало вероватно да би овај композитор написао хомотонални концерт, односно, концерт чији су сви ставови писани у истом тоналитету, Ес-дуру. Упркос великим недоумицама, **Концертантна симфонија** је врло популарно остварење и, као таква, често се и радо изводи.

Први став, написан у сонатном облику, садржи три експозиције уместо уобичајене две. Једну изводи оркестар, док су друге две намењене квартету солистичких инструмената. Други став у лаганом темпу доноси лирску атмосферу, док је трећи став конципиран као тема са десет варијација и кодом, између којих се налазе оркестарски риторнели.

Инспирисан истоименим филозофским романом Фридриха Ничеа, **Рихард Штраус** (1864–1949) компоновао је тонску поему **Тако је говорио Заратустра**, оп. 30, која је премијерно изведена у Франкфурту 1894. године. Већ од првог извођења поема је била врло запажена, те је заузела место на репертоару оркестара широм света. Штраус је композицију поделио на девет одсека, према поглављима Ничеове књиге. Ничеова запитаност о смислу живота и природи универзума

такође је пронашла пут као филозофска потка Штраусовог дела. Наиме, загонетка остаје нерешива и у музичком свету Рихарда Штрауса – два тоналитета која су се борила за превласт на крају поеме, Це-дур који представља Природу и Ха-дур који је репрезент Човека, не добијају потребни епилог. Оставивши музичку загонетку основног тоналитета отворену, композитор је имплицитно открио свој став о тематици недокучивости природе, универзума и смисла људског живота. Годинама касније, то је и потврдио: *Хтео сам само да покажем да је немогуће да се Ха-дур и Це-дур коначно удруже. Читаво дело показује све могуће покушаје да се то уради, али то просто није могуће.*

Међутим, Штраус је објаснио да му није била намера да компонује филозофску музику или да својом музиком осликава велико Ничеово дело. Он је, пак, желео да прикаже еволуцију људске расе кроз различите фазе развоја, све до идеје надчовека, те да на тај начин понуди сопствени омаж Ничеовом генију.

Тонску поему *Тако је говорио Заратустра* први пут је снимио диригент Сергеј Кусевицки 1935. године са Бостонским симфонијским оркестром, а један од историјских снимака начинио је сам композитор, Штраус, диригујући Бечким симфонијским оркестром 1944. године.

Почетни мотив фанфара, насловљен као *Свитање*, задобио је нарочиту популарност након што је искоришћен у чувеном филму Стенлија Кјубрика из 1968. године – *Одисеја у свемиру 2001*. За ову прилику дело је извео и снимио оркестар Бечке филхармоније, са диригентом Хербертом фон Карајаном.

Бојана Радовановић*

*У сезони 2016-17, Београдска филхармонија пружа прилику одабраним младим музиколозима да писањем програмских коментара обогате своју стручну праксу.